

๒.๒.๓ สถาปัตยกรรม

เรือนไทยโคราช เป็นสถาปัตยกรรมพื้นบ้าน ที่มีรูปลักษณะตามกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น มอญ ไทยอีสาน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันในภาพรวมดังต่อไปนี้

การวางผังบริเวณบ้าน

แต่ละหมู่บ้าน เรียกตามภาษาถิ่นว่า **ชุมชน** ในชุมชนหนึ่งๆ ประกอบด้วย บ้านหลายหลังหลายครอบครัว แต่ละครอบครัวมีความผูกพันทางเครือญาติ ส่วนใหญ่แล้ว บ้านแต่ละหลังวางในแนวเดียวกัน คือ สันหลังคาตามตะวัน ไม่ขวางตะวัน แต่ละครัวเรือน มีที่เก็บข้าวเปลือก บางครัวเรือนเป็น **ยุง** ภายในบริเวณบ้าน เป็นอาคารไม้ ยกพื้น ใต้ถุนสูง หลังคาทรงจั่ว ขนาดพื้นที่เฉลี่ยประมาณ ๖ ตารางเมตร บางครัวเรือนเป็น **กระ** อยู่ใต้ถุนบ้าน บางครัวเรือนอยู่นอกบ้าน โดยมีหลังคาทรงจั่วคลุมกระด้วย กระมีลักษณะ โดยทั่วไปเหมือนตะกร้าขนาดยักษ์ ขนาดโดยเฉลี่ยเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑.๒๐ เมตร สูงประมาณ ๑.๐๐ เมตร สานด้วยไม้ไผ่ ทาด้วยซีควายจนหนา แต่ละชุมชนมีทางเดินเป็นลานดิน ติดต่อกัน บ้านแต่ละหลังมักมี **เต็น** (ลานโล่ง) ส่วนใหญ่ไม่มีรั้วกันแบบदारเป็นแนว เขต บ้านที่มีอาณาเขตติดทางสัญจรสาธารณะ แนวรั้วเป็นต้นไม้ กิ่งไผ่ กิ่งไม้วางพาดพอบเป็น แนว แต่ละชุมชนมีทางเข้าได้หลายทาง

องค์ประกอบของบ้าน

ลานบ้าน (เต็น) เป็นลานดินโล่งตำแหน่งไม่แน่นอน อาจอยู่หน้าบ้าน หรือข้างบ้าน เป็นตัวเชื่อมระหว่างบ้านหลังอื่นๆ ที่เป็นเครือญาติ เป็นทางสัญจร เป็นที่ พักผ่อนหรือทำกิจกรรมต่างๆ (การเลี้ยงขี้มอญในอดีตจัดขึ้นที่เต็นบ้าน)

ที่เก็บข้าวเปลือก (ยุ้ง กระระ) ถ้าสร้างเป็นยุ้ง โครงสร้างเป็นไม้จริง ทั้งหมด แข็งแรงมาก หลังคาทรงจั่ว อยู่ไม่ห่างตัวบ้านนัก ตำแหน่งไม่แน่นอน หากสร้างเป็นกระ โครงสร้างจะเป็นไม้ไผ่ทั้งหมด หากอยู่ภายนอก กระอยู่บนโครงสร้างยกพื้น ไม้จริง และมีหลังคาทรงจั่วคลุมเช่นกับยุ้ง

ห้องส้วม อดีตบ้านไม่มีห้องส้วม ปัจจุบันราชการส่งเสริมให้ทุกครัวเรือน มีห้องส้วมเพื่อการสาธารณสุขที่ดี ห้องส้วมอยู่ห่างจากตัวบ้านพอสมควร ห้องส้วมส่วนมาก มีลักษณะเป็นเพิงเดี่ยวๆ ผนังเป็นโครงไม้ไผ่สานขัดหนึบใบพลวงซึ่งมีขนาดใหญ่ ปัจจุบันไม่พบแล้ว ส้วมบางบ้านใช้ผนังสังกะสี หรือก่ออิฐบล็อก

บันได (กะได) ตัวแม่บันไดมี ๒ ตัว ตัวหนึ่งยาวกว่าอีกตัวหนึ่ง ไม่จำกัดว่าเป็นตัวชายหรือตัวขวา ทำด้วยไม้จริงเนื้อแข็ง จำนวนชั้นเป็นเลขคี่ นิยม ๕ ชั้น มากกว่า ๗ ชั้น เป็นทางติดต่อระหว่างเดินบ้านชั้นสูงนอกชานบ้าน และชักเก็บได้

นอกชาน เป็นพื้นที่เปิดโล่งไม่มีหลังคาคลุม ผนังเป็นพื้นไม้ตีห่างๆ เพื่อระบายน้ำฝน ระดับพื้นนอกชานมีระดับต่ำสุดขององค์ประกอบตัวบ้าน

ร้านน้ำ เป็นสถานที่ตั้งโอ่งน้ำสำหรับดื่มหรือใช้สอยในครัวเรือน บริเวณที่ตั้งโอ่งอาจอยู่นอกชาน บางครัวเรือนยกโครงสร้างพื้นร้านน้ำสูงกว่าพื้นนอกชานประมาณ ๓๐ เซนติเมตร โดยมีหลังคาคลุม เพื่อตั้งโอ่งน้ำดื่ม

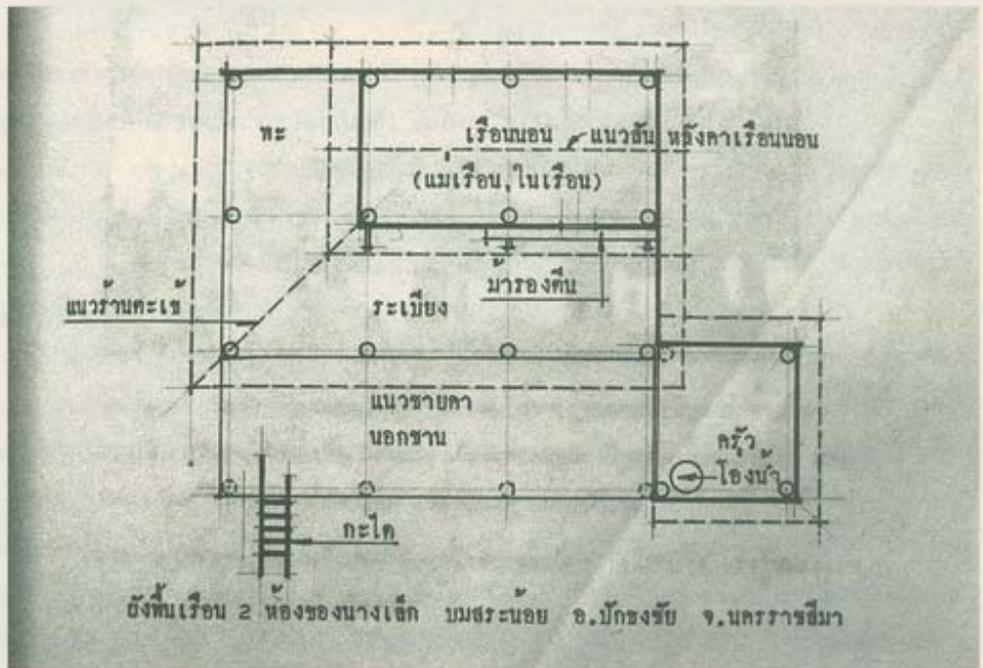
ครัว ตำแหน่งอยู่ไม่แน่นอน อาจอยู่บริเวณนอกชานหรือแยกออกไปต่างหาก

ระเบียง เป็นสถานที่อเนกประสงค์ เป็นที่รับแขก พักผ่อน กินข้าว และที่นอนของผู้ชายในเวลากลางวัน พื้นระเบียงยกสูงกว่าพื้นนอกชานประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ไม่มีผนังกันระหว่างพื้นที่ที่ต่างระดับกันนี้ มีเพียงผนังกันด้านข้างทั้งสองด้าน ในแนวเดียวกับผนังตัวเรือน และมีหลังคาคลุมต่อออกมาจากโครงสร้างหลังคาของเรือนนอน

เรือนนอน (แม่เรือน ในเรือน) เป็นห้องที่มีฝาปิดกันทั้ง ๔ ด้าน มีประตู (มักกะตุ) ทางเข้าจากระเบียง ธรณีประตูสูงกว่าพื้นเรือนนอนประมาณ ๓๐ เซนติเมตร พื้นเรือนนอนสูงกว่าพื้นระเบียง ประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ดังนั้น การก้าวจากระเบียงเข้าสู่เรือนนอน จึงมี **ม้ารอดตีน** ๑ ชั้น พาดอยู่บนหลังรอดช่วงกลางของตัวเรือน ในเรือนนอนเป็นที่นอนของ พ่อ แม่ และ ลูกที่ยังเล็กอยู่และลูกสาว เมื่อลูกสาวแต่งงานแล้ว ให้ลูกสาวและลูกชายได้พักอาศัย (ชั่วคราว) ในเรือนนอนด้วย พ่อและแม่ก็ออกมานอนที่ระเบียง ภายในเรือนนอน นอกจากเป็นที่นอนแล้ว ยังเป็นที่เก็บของมีค่าไว้ในหีบไม้ เหนือหัวนอนเป็นที่วางหม้อดิน อันเป็นที่เก็บกระตุก (ธาตุ) ของบรรพบุรุษ ภายในเรือนนอนไม่มีห้องพระหรือหิ้งพระ ผนังเรือนนอนด้านตะวันออก (ด้านนอก) และด้านตะวันตก (ด้านตัก) ไม่มีหน้าต่าง (เรือนของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ) ส่วนเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอีสาน มีหน้าต่าง ๑ ช่อง หน้าต่างมีเฉพาะด้านยาวของตัวเรือนด้านทิศใต้ (หัวนอน) จำนวน ๓ ช่อง (ช่วงเสาละ ๑ ช่อง) เป็นหน้าต่างบานเปิดเข้าใน (โดยมีเดือยบนล่าง ซึ่งเป็นเนื้อเดียวกับบานเปิด ฝังอยู่กับสลัก) ซึ่งเล็กและแคบมาก ศีรษะผู้ใหญ่ไม่สามารถโผล่ออกได้เลย

รูปแบบของบ้าน เป็นเรือนชั้นเดียวได้ถุนสูง แยกประเภทได้ดังนี้

เรือนดั้งเดิม เป็นเรือน ๒ ห้อง หลังคาจั่วทรงสูงประมาณ ๕๐ องศา มุงด้วยหญ้าแฝก มีส่วน พะ เป็นพื้นที่ต่อจากเรือนนอนออกไป ๑ ช่วงเสา ส่วน พะ นี้

เรือนดั้งเดิม
๒ ห้อง ฝาผนัง
เป็นประเภท
ผ่านอนมีไม้ตี
แปะทางตั้งทับ
เกิดขึ้น
ผังเรือนดั้งเดิม
๒ ห้อง

มีระดับพื้นเสมอกับพื้นระเบียง ระหว่างพื้นระเบียงและพื้นเรือนนอนมีช่องว่างเรียกว่า ช่องแฉว กว้างประมาณ ๑๕ เซนติเมตร ยาวตลอดแนว จะทำให้อากาศถ่ายเทได้ดี หลังคาคลุมส่วนพะและระเบียง เป็นหลังคาที่แยกโครงสร้างออกจากหลังคาเรือนนอน ดังนั้น หลังคาส่วนนี้จึงมีตะเข้สัน (ร้านตะเข้) เรือน ๒ ห้อง ไม่มีนอกชาน บ้านได้พาดจากลานบ้าน (เต็น) ขึ้นสู่ระเบียงโดยตรง

เรือน ๓ ห้อง เรือนแบบนี้ในปัจจุบันมีเหลืออยู่ไม่กี่หลัง เรือน ๓ ห้อง ลักษณะคล้ายเรือน ๒ ห้อง แต่ผนวกเอา พะ มาเป็นส่วนหนึ่งของเรือนนอน และยกพื้น

เรือน ๓ ห้อง
ประเภทผ่านอน
มีลูกตั้งไม้
ตีแปะทับ
ในแนวตั้ง

เสมอกันตลอด องค์ประกอบอื่นเหมือนกันคือ ระเบียงและนอกชาน หลังคาเรือนนอนเป็น
จั่วทรงสูงเช่นกัน แต่เมื่อผนวกเอาพะเข้ามาเป็นเรือนนอนแล้ว จึงไม่มีแนวตะเข้สัน (ร้าน
ตะเข้) หลังคาแต่ก่อนมุงหญ้าแฝก ปัจจุบันมุงสังกะสี ระเบียงมีหลังคาคลุม วัสดุมุงเหมือนกับ
หลังคาเรือนนอน แต่โครงสร้างหลังคา แยกออกจากโครงสร้างของหลังคาเรือนนอน ส่วน
นอกชานเปิดโล่ง ไม่มีหลังคาคลุม และมีลูกกรงกันตกบางส่วน (บางหลังไม่มีลูกกรง
กันตก)

เรือนชั่วคราว ลักษณะเป็นเพิงสำหรับครอบคร้วใหม่ก่อนปลูกเรือน
(ยกเรือน) ถาวร ภายในมีห้องเดียว บางครั้งก็ไปต่อเพิงกับยั้งข้าว (บ้านแอบยั้ง) อยู่อาศัย
เป็นการชั่วคราว การอยู่อาศัยในเรือนลักษณะนี้ ด้วยเหตุว่าทุนทรัพย์ อุปกรณ์ ฯลฯ ไม่เพียงพอ
สำหรับยกเรือนหลังใหม่ เรือนลักษณะนี้ส่วนมากอยู่ภายในบริเวณบ้านของพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว
คือ เมื่อพ่อแม่ตกแต่งลูกสาวคนแรกแล้ว ลูกเขยกับลูกสาวเข้าไปอยู่ ในเรือน แต่เมื่อลูกสาว
คนที่สองแต่งงานอีก เขยใหญ่และเมีย ก็สละให้คู่เขย และน้องเมียเข้าอยู่แทนตัวเองจึงต้องไป
ต่อเพิงยั้ง อยู่ หากว่าเรือนหลังใหม่ยังก่อสร้างไม่เสร็จ โครงสร้างของเรือนชั่วคราว เสาเป็น
ไม้ไผ่ทั้งลำหรือไม้ทั้งต้น พื้นปูด้วยไม้ไผ่ ฝาขัดแตะ และหลังคามุงแฝกหรือหญ้าคา

เรือนหอ (เรือนมาด) เป็นเรือนที่สร้างขึ้นโดยฝ่ายชายใช้แทนสินสอด
ทองหมั้นในการแต่งงาน เรือน ๒ ห้อง หรือ เรือน ๓ ห้อง เรียกว่า เรือนมาด ทั้งสิ้น
การ มาด ไม่จำเป็นต้องเป็นเรือนเท่านั้น อาจมาดกันด้วยสัตว์ใช้งาน เช่น วัว ควาย หรือ
ที่นาก็ได้ แล้วแต่ฐานะของฝ่ายชาย

วัสดุก่อสร้าง

เสา เป็นเสาไม้กลม เส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๐ - ๑๓ นิ้ว ใช้ไม้เต็ง ไม้รังเท่านั้น
เพราะเมื่อลงดินแล้วทนทานกว่าไม้ชนิดอื่น แหล่งตัดไม้คือทิศเหนือ (ปะติน) ของบ้าน ไม้เสานิยมใช้ยาว ๙ - ๑๐ ศอก (แต่ก่อนราคาศอกละ ๒ บาท)

เรือนชั่วคราว
บ้านระมม
ตำบลโคกสูง
อำเภอเมือง
จังหวัด
นครราชสีมา

เรือนมาดแปด
หลังซ้ายเรือน
นอน ๓ ห้อง
ฝาปรีอกรูเซงดำ
หลังขวา
เรือนรับแขก
(เรือนหอ)
ฝาไม้จริง

พื้น นิยมใช้ไม้เต็ง ไม้รัง ต่อมาไม้ดงกล้าวหายากจึงใช้ไม้แดง ซึ่งเป็นไม้มีเนื้อไม้สั้น ชัดไสได้ง่าย ต่อมาใช้ไม้ตะเคียน เนื่องจากไม้หายากขึ้น (ไม้ตะเคียน เป็นไม้ขึ้นในมาบนา ชาวบ้านถือว่าเป็นไม้ที่มีเทวดาสงอยู่ และเป็นไม้ต้องห้าม) กระดานพื้นขนาด ๑ นิ้ว กว้าง ๘ นิ้ว แต่ก่อนราคาศอกละ ๑ บาท ส่วนตงและรอดใช้ไม้เต็ง (รอดทำหน้าที่รับและถ่ายน้ำหนักจากตงและพื้น ลักษณะการติดตั้งรอดกับเสาไม้กลม เป็นลักษณะเดือยเสียบทะลุผ่านตลอดกลางพอดี โดยเจาะกลางเสาไม้ทะลุตลอด ขนาดพอดีกับรอด)

พื้นครัว เดิมใช้ไม้ไผ่วางห่างเว้นช่องเพื่อการระบายอากาศ การยึดพื้นกับตงใช้เครื่องตะขามัดเข้าด้วยกัน พื้นลักษณะนี้เรียกว่า **พื้นระเนือก** ปัจจุบันพื้นครัวลักษณะนี้ไม่มีแล้ว เปลี่ยนมาใช้ไม้จริงแต่มีการเว้นช่องห่างเล็กน้อยเหมือนเดิม

ส่วนล่างฝาปรือ
กรูเซงคำ
ด้านทิศใต้
(หัวนอน)
ถูกแดด ฝน
มากกว่าส่วนอื่น
จึงผุพังเร็ว

ฝาเรือนนอน
ด้านทิศใต้
(หัวนอน)
ไม้จริงประเภท
ฝานอน มีลูกตั้ง
ไม้ตีแปะทับใน
แนวตั้ง

ฝาเรือนไม้จริง
ฝาสายบัว

ฝาเรือนไม้จริง
ประเภท
ฝาปะกน พบที่
บ้านสระปทุม
ตำบลโชคชัย
มีน้อยมาก

ผนัง (ฝาเรือน) เรือนดั้งเดิมใช้ ฝาปรือกรูเซงคำ ปรือเป็นพืชตระกูลกลก ชอบขึ้นในแหล่งน้ำที่สะอาด แหล่งปรือ คือบึง ชาวบ้านเรียกว่า บึงลาวบึงไทย อยู่ในเขต ตำบลท่าลาดขาว มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลพลับพลาทางทิศใต้ ปรือ เมื่อนำมาทำฝาเรือน จะทนมาก แต่ปรือที่แห้งแล้วเช่นฝาเรือนก็เป็นเชื้อไฟที่ดี ต่อมานิยมใช้ไม้จริงทำฝาเรือน แทนปรือ เรือนที่ได้สำรวจแล้วทั้งหมดพบว่าใช้ไม้จริงมากกว่าไม้ชนิดอื่น เมื่อไม้จริงหายาก ชาวบ้านหันมาใช้ไม้แดงและไม้พลวง ส่วนพริ้งซึ่งทำหน้าที่ฝาเรือนนิยมใช้ไม้เต็ง ไม้รัง ยาว ๑๓ - ๑๕ ศอก

โครงหลังคา นิยมใช้ไม้พลวง เพราะมีเนื้ออ่อนกว่าไม้รัง สามารถเจาะ และเข้าไม้ประกอบโครงได้ง่าย

หลังคา แต่เดิมใช้หญ้าแฝกมุง เมื่อหญ้าแฝกหายากจึงใช้หญ้าคา ภายหลังหันมาใช้สังกะสีแทน

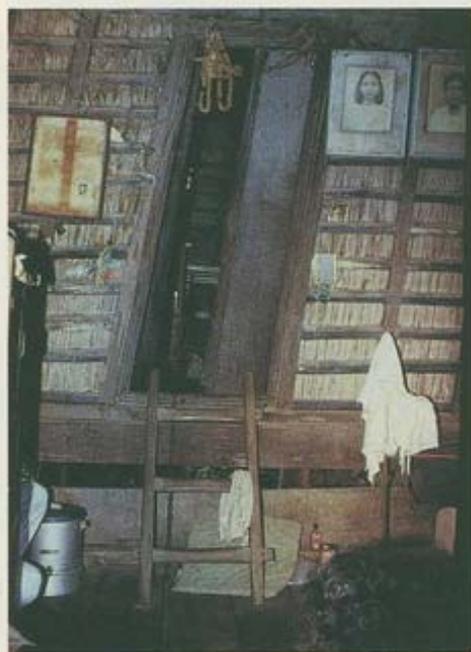
จั่ว นิยมใช้ไม้จริงปิดจั่ว และมีการสลักลวดลายนูนต่ำ รวมทั้งการเขียนสีด้วย จั่วเป็นจุดเด่นที่สุดของเรือน นับเป็นเอกลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นในตำบลพลับพลา เอกลักษณ์นี้ปรากฏในตำบลใกล้เคียงด้วย เช่น ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย ตำบลพุดซา ตำบลบุกระถิ่น ตำบลกองพระทราย ตำบลปรุใหญ่ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองนครราชสีมา เป็นต้น

เจ้าเรือน
ตำบลดงขี้เหล็ก
อำเภอโคกสูง
เจ้าของเรือน
นายถาด
นางเอื้อย
ประกระโทก

เจ้าเรือน
ตำบลดงขี้เหล็ก
อำเภอโคกสูง
เจ้าของเรือน
นายถาด
นางเอื้อย
ประกระโทก

ประตูเรือนนอน
เรือนฝาปรี
กรูเซงตำ
ธรณีประตู
สูงกว่าระดับ
พื้นระเบียง
บางหลังใช้
ไม้รองตีน และ
บันได (กะโด)
ตั้งภาพ

หน้าต่างส่วน
ล่างแกะสลัก
ลวดลายเป็น
ภาพขุนตำ
และอกเลา
ติดอยู่ที่บาน
พบน้อยมาก

ประตู (ปีกกะตู) และหน้าต่าง รวมทั้งกรอบบานเป็นไม้จริงทั้งหมด บางหลังแกะสลักภาพขุนตำ และสลักดอกจัน เป็นตัวยึดไม้ขวางภายในเรือน ไม้ขวางนี้มี ๒ ตัว คือ ตัวบน และตัวล่าง เป็นตัวยึดเดียวบานประตูและหน้าต่าง ประตู หน้าต่าง และดอกจัน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเห็นได้ชัดที่ตำบลดงขี้เหล็กและตำบลใกล้เคียงกัน เช่นเดียวกับเจ้าเรือน

บันได (กะโด) ไม้เนื้อแข็ง ทั้งแม่บันไดและชั้นบันได สิ่งที่น่าสังเกต อยู่สองประการคือ แม่บันไดตัวหนึ่งยาวกว่าอีกตัวหนึ่งเล็กน้อย ชั้นบันไดเป็นชั้นคี่ คือ ๓ ๕ ๗ ๙ ชั้น ส่วนมากพบ ๕ ชั้น

เรือนฝาปรือ
กรุงเก่า
ตำบลครบุรี
อำเภอครบุรี

ช่องแสง ไม่มี

รั้ว มีหลากหลาย เช่น แนวต้นไม้ ไม้ไผ่ทั้งลำ หรือไม้จริงทั้งต้น วางปลายต่อโคน (กก) ในแนวนอน ไม้นิยมทำรั้วไม้ปักเรียงกันในแนวตั้ง ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีรั้ว นอกจากเรือนปลูกชิดเขตสัญจร

ประเภทของเรือน

เรือนฝาปรือกรุงเก่า คือเรือนพื้นถิ่นดั้งเดิมของภูมิภาคนี้ ไม่ว่าจะเป็นเรือน ๒ ห้องแต่ดั้งเดิม หรือเรือน ๓ ห้องในระยะเวลาต่อมาก็ตาม ปรือ ยังคงเป็นวัสดุประกอบทำฝาเรือนที่สืบเนื่องมานาน เรือนฝาปรือฯ ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงหลังเดียว แต่ไม่สมบูรณ์ คือเรือนของนางปิ้ง นิลกระโทก หมู่ ๘ (บ้านเกาะ) ตำบลพลับพลา

เรือนฝาปรือกรุงเก่า สูญหายไปด้วยสาเหตุดังนี้

กรรมวิธีการทำฝาปรือฯ ทำยาก และใช้เวลานานในการจะประกอบแต่ละแผงสำเร็จ

ปรือที่แห้งแล้ว เป็นเชื้อไฟอย่างดี

ต้นปรือ หายากและไม่คงทนถาวร ชาวบ้านนิยมใช้ไม้จริงแทน

คนรุ่นหลังคิดว่า เรือนโบราณไม่ทันสมัย และไม่สวย เมื่อได้รับมรดกจากพ่อแม่หรือบรรพบุรุษ จึงรื้อเรือนทิ้ง แล้วยกเรือนที่ตนคิดว่าสวยและทันสมัยขึ้นแทนบนโครงสร้างเดิม

สภาพการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของคนรุ่นหลังเปลี่ยนไป ไม่เหมาะสมกับรูปแบบวิถีการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม ดัดแปลงและต่อเติมเสริมต่อจนเสียรูปทรงไป

ขายเรือนทิ้งหลังให้แก่พ่อค้ารับซื้อไม้เก่า

วัฒนธรรมใหม่จากภายนอกแทรกแซงวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวบ้าน วัฒนธรรมใหม่จึงปรากฏอยู่ค่อนข้างมาก และเห็นได้ชัดในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน

เรือนฝากระดานไม้จริง เมื่อเรือนฝาปรือกรูเซ่งตำเริ่มเสื่อมความนิยม เรือนฝากระดานไม้จริงก็ได้รับความนิยมเข้ามาแทนที่ คือเรือนประเภทฝานอน โดยมีลูกตั้งไม้ตีแปะทับเกล็ด (ตำบลใกล้เคียง เช่น ตำบลโชคชัย ปรางค์ทั้งฝานอน ฝาสายบัว และฝาปะกน) บางหลังฝานอนเป็นแผ่นไม้สั้นๆ บากตลอดความยาวทั้งสองด้าน แล้วสอดลงทางดิ่งฝังอยู่ในร่องบากของลูกตั้ง โครงสร้างเรือนทุกอย่างเหมือนกันกับเรือนฝาปรือฯ เพียงแต่วัสดุฝาเรือนเท่านั้นเปลี่ยนไป และเซ่งตำ (ไม้ไผ่รมควันน้ำมันยาง ที่เป็นตัวหนีบใบปรือให้แน่นทั้งด้านนอกและด้านใน) ก็หายไปด้วย เรือนประเภทฝานอนมีเหลืออยู่เพียงไม่กี่หลังแล้ว เป็นมรดกตกทอดกันมาแต่ครั้งบรรพบุรุษของเจ้าของเรือนในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าลักษณะเรือน ๓ ห้อง ประเภทฝานอน มีลูกตั้งไม้จริงที่คงอยู่ในปัจจุบัน เป็นเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นของชาวบ้านตำบลลลับพลา (กลุ่มชาติพันธุ์มอญ) ที่รักษาคุณค่าต่างๆ สืบทอดมา และเป็นเรือนไทยโคราช รุ่นสุดท้ายของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ นับว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเรือนไทยโคราช

๒.๑.๗ สถาปัตยกรรมดีเด่น

ปราสาทพิมาย อำเภอพิมาย เป็นศาสนสถานในวัฒนธรรมเขมรที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและยังให้ภาพลักษณะในการเป็นศาสนสถานสำคัญของชุมชนอย่างชัดเจนที่สุด ด้วยตำแหน่งที่ตั้งอยู่กึ่งกลางล้อมรอบด้วยกำแพงเมืองในแผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของปราสาทพิมายได้รับการออกแบบและสร้างขึ้นภายใต้แบบแผนอันเคร่งครัด โดยมีปราสาทประธานตั้งอยู่เป็นศูนย์กลางของแผนผัง หันด้านหน้าไป

ทางทิศใต้ มีระเบียงคดและซุ้มประตูทางเข้าทั้งสี่ด้าน เป็นขอบเขตศาสนสถานชั้นใน เมื่อออกจากซุ้มประตูทิศใต้อันเป็นทิศทางเข้าหลัก เป็นลานทางเดินเข้าปราสาทที่ต่อเชื่อมระหว่างกำแพงแก้วซึ่งเป็นขอบเขตศาสนสถานชั้นนอกกับระเบียงคด ทางเดินเข้าปราสาทที่กล่าวถึงนี้มีแผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีทูลมเสารเรียงเป็นระยะซึ่งเดิมคงใช้ไม้ทำโครงสร้างหลังคา (กรมศิลปากร ๒๕๓๒)

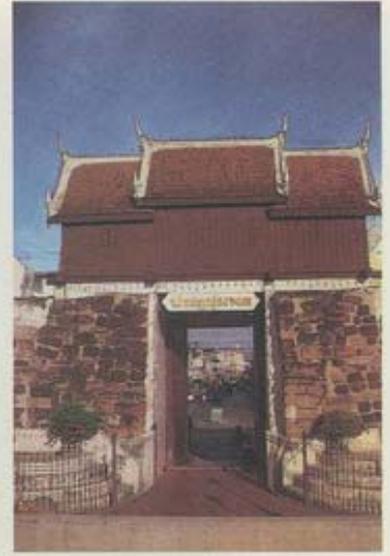
รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ปราสาทประธานของปราสาทพิมายภายหลังการบูรณะอยู่ในสภาพเกือบสมบูรณ์ มีความสูงจากฐานขึ้นไปถึงบัวยอดปราสาท ๒๘ เมตร ก่อสร้างด้วยหินทรายสีขาวเป็นวัสดุหลัก

ปราสาทประธานเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดของสถาปัตยกรรมห้องที่อยู่ภายในอาคารซึ่งมีแผนผังรูปจัตุรัสจัดเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เนื่องจากเป็นห้องประดิษฐานรูปเคารพสำคัญทางศาสนาซึ่งมีนัยเป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่ง องค์อินทรียทุกสิ่งทุกอย่างจะถือกำเนิดออกจากจุดนี้ทั้งสิ้น ดังนั้นหากพิจารณาจากแผนผังของปราสาทจะเห็นว่า ซุ้มประตูของระเบียงคด กำแพงแก้ว กำแพงเมืองรวมทั้งอาคารสิ่งก่อสร้างทุกหลัง บารายหรืออ่างเก็บน้ำขนาด ๑,๓๐๐ x ๗๐๐ เมตร จะถูกกำหนดให้มีตำแหน่งที่เกิดจากเส้นแกนสองเส้นตัดกันเป็นมุมฉากโดยมีห้องภายในปราสาทประธานเป็นศูนย์กลาง และเป็นที่น่าสังเกตว่าแม้อาคารที่ก่อสร้างเพิ่มเติมในสมัยหลังเช่น ปราสาทหินแดงและปราสาทพรหมทัต ยังคงก่อสร้างในตำแหน่งที่ยังรักษาแกนทิศเดิมไว้ได้

ปราสาทประธานตั้งอยู่บนชั้นฐานที่มีงานสลักลวดลายเป็นชุดฐานบัว ส่วนที่ถัดขึ้นไปเป็นเรือนธาตุซึ่งผนังทั้งสี่ด้านมีมุขทางเข้ายื่นลัดหล่นออกไปทุกด้าน โดยที่มุขทิศใต้ยื่นต่อห้องออกไปและวิวัฒนาการเป็นมณฑปในส่วนหน้าสุด ปราสาทประธานมีชั้นหลังคาซ้อนลัดหล่นขึ้นไปเป็นชั้น ๕ ชั้น ส่วนบนสุดเป็นบัวยอดปราสาท ชั้นหลังคาแต่ละชั้น แกะสลักเป็นรูปซุ้มทั้งสี่ด้าน และประดับด้วยเทพประจำทิศ ที่มุมชั้นหลังคาทุกชั้น มีกสิขณูรูปนาคซึ่งจำหลักเป็นมุมเอียง เมื่องานสลักแล้วเสร็จจึงให้ภาพโดยรวมของหลังคาเป็นรูปพุ่มสอบไปบรรจบกันที่ส่วนยอด สำหรับชั้นหลังคาของฉนวนและมณฑปเป็นรูปทรงเลียนแบบเครื่องไม้มุงกระเบื้องและมีปราสาทประดับเรียงรายอยู่ที่สันหลังคา

ประตูชุมพล คือ ประตูเมืองนครราชสีมาทิศตะวันตก อยู่หลังอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เป็นประตูเมืองเก่า ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด ลักษณะเป็นประตูเชิงเทินก่อด้วยหินก้อนใหญ่และอิฐก่ออาบปูนทาสีขาว บนเชิงเทินเป็นทอรบ สร้างด้วยไม้แก่น หลังคามุงกระเบื้อง ประดับช่อฟ้า ใบระกา บานประตูเปิดปิด ๒ บาน มีกำแพงต่อจากประตูทั้งสองข้างก่อด้วยอิฐ ส่วนบนเป็นใบเสมา กรมศิลปากรได้บูรณะประตูนี้ขึ้นใหม่

พระอุโบสถวัดบึง เป็นศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย ลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรมเช่นนี้เหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแบบก่ออิฐถือปูน หลังคาเครื่องบนเป็นไม้ มุงกระเบื้องดินเผา เครื่องบนทรงเครื่องลำยอง ประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา นาคสะดุ้ง หางหงส์ ประดับกระจกลี คันทวยแกะสลักไม้เป็นรูปนาคประดับกระจกลูกฐานลักษณะบัวโค้งเป็นฐานสำภาเรียกว่า โค้งปากตะเภา สิ่งที่สำคัญ คือ หน้าบันทิศตะวันตกที่สวยงามมาก แกะสลักไม้รูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ทิศตะวันตกแกะสลักรูป

พระวิษณุทรงครุทวาหนะ ภายในพระอุโบสถ เสา
หัวบัววงกล ภายนอกพระอุโบสถประกอบด้วย
กำแพงแก้วก่ออิฐถือปูน ใบเสมาหินทราย ๘ ทิศ
ประดิษฐานบนฐานสิงห์ ตอนบนเป็นบัวเกษร มี
ลานรอบระหว่างพระอุโบสถกับกำแพงแก้วเจดีย์
๑ องค์

๒.๑.๘ รูปปั้น อนุสาวรีย์

**พระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ตั้งอยู่หน้า
ศาลากลางจังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะเป็นรูป
หล่อโลหะประทับยืน ฉลองพระองค์เต็มยศ
พระหัตถ์ขวาทรงถือพระมาลา พระหัตถ์ซ้ายทรง
กุมพระแสงกระบี่ ขนาดเท่าครึ่งพระองค์จริง

ประตูชุมพล
ในอดีตก่อน
การบูรณะ

ประตูชุมพล
ด้านนอก
เป็นประตู
และหอรบ

ประตูชุมพล
ด้านใน เป็นมุข
ยื่นมีกำแพง
และใบเสมา

พระบรม
ราชานุสาวรีย์
พระบาท
สมเด็จพระ
จุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว
ประดิษฐาน
ที่หน้าศาลา
กลางจังหวัด

พระอุโบสถ
วัดบึง ศิลป
สมัยอยุธยา
ตอนปลาย

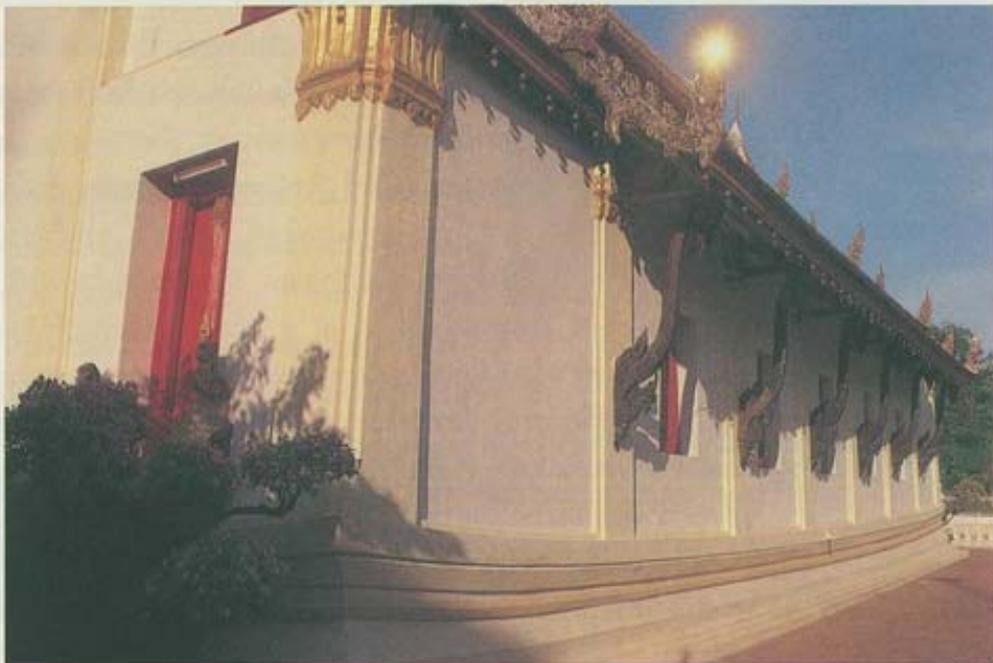
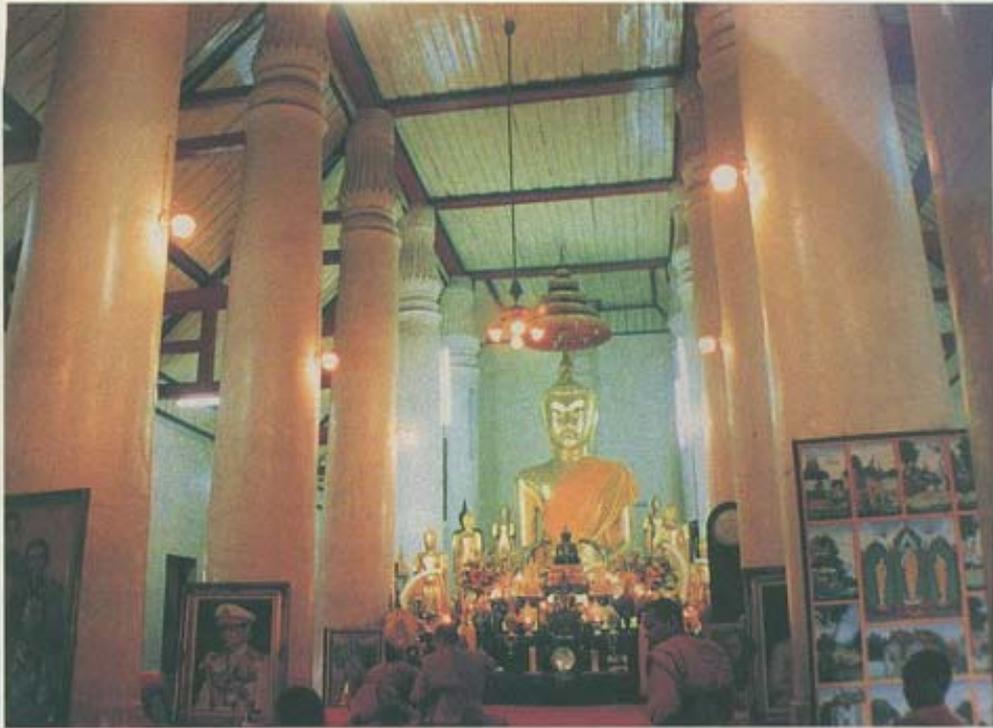
หน้าบัน
พระอุโบสถด้าน
ทิศตะวันออก
แกะสลักไม้เป็น
รูปพระอินทร์
ทรงช้างเอราวัณ

หน้าบัน
พระอุโบสถ
ด้านทิศ
ตะวันตก
เป็นรูป
พระวิษณุทรง
ครุฑวาหนะ

หลังคา
เครื่องบน
ทรงเครื่อง
สำยอง
แกะสลักไม้
ประดับกระจก
สวยงาม

พระประธานใน
อุโบสถวัดบึง
เป็นพระพุทธรูป
ปางมารวิชัย

ฐานพระอุโบสถ
โค้งเป็นฐาน
สำเกา คันทวย
แกะสลักไม้เป็น
รูปนาคประดับ
กระฉก

